

Dette femte hæfte i serien af inspirationshæfter til erhvervsuddannelsesreformen handler om Det Åbne Læringscenter, der som læringsrum kan være et konkret eksempel på, hvordan reformens pædagogiske nytænkning kan organiseres i praksis.

Her er mange ideer til og gode råd om etablering af et Åbent Læringscenter - om indretning, bemanning og funktion. Hæftet indeholder også et væld af overvejelser over, hvad et Åbent Læringscenter betyder for hovedaktørerne, elever, lærere, kontaktlærere og bibliotekarer.

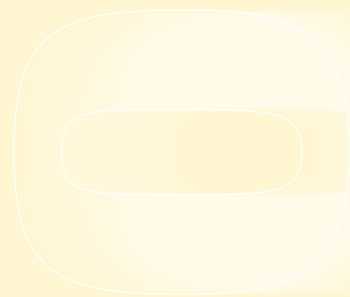
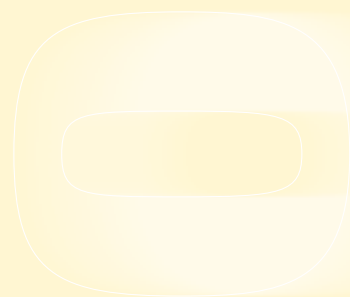
Erhvervsuddannelsesreform 2000 betyder store udfordringer - organisatoriske som pædagogiske - for hele erhvervsskolesystemet. Undervisningsministeriet har i samarbejde med DEL tilrettelagt en serie af inspirationshæfter til brug for skolernes og lærernes arbejde med at levendegøre de tanker, reformen bygger på.

Hæfterne hænger sammen både med hensyn til design, omfang og opbygning, i valg af temaer og ved en nytænkning af begrebet helheds- og praksisorienteret undervisning. I alle hæfter indgår konkrete eksempler og metodiske overvejelser med inddragelse af pædagogisk og didaktisk teori.

Det Åbne Læringscenter

Det Åbne Læringscenter

Det Åbne Læringscenter

**Charlotte Junggreen Have
Købmandsskolen Aabenraa Business College**

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 18 - 2000

Undervisningsministeriet 2000

Det Åbne Læringscenter

Publikationen indgår i Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie som nr. 18 - 2000 og under temaet *institutionernes udvikling, herunder lærerudvikling*

Publikationen er blevet til på baggrund af FoU-projekterne 1997-0000-0103, 1999-2534-135 og 2000-2534-98

Forfatter: Charlotte Junggreen Have, Købmandsskolen Aabenraa Business College

Tilrettelæggelse og serieredaktion: Lektor Albert A. Christensen,
Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse

Redaktion og produktion: Werner Hedegaard, DEL

Tegninger: Hanne Raunsmødt Andersen

Omslag: Kontrapunkt A/S

1. udgave, 1. oplag, april 2000: 2700 stk.

ISBN 87-603-1715-9

ISBN (WWW) 87-603-1717-5

ISSN 1399-2279

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie (Online) ISSN 1399-7386

Udgivet af Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen,
Området for erhvervsfaglige uddannelser

Bestilles (UVM 7-310) hos:

Undervisningsministeriets forlag

Strandgade 100 D

1401 København K

Tlf. nr. 3392 5220

Fax nr. 3392 5219

E-mail: forlag@uvm.dk

eller hos boghandlere

Repro og tryk: Malchow A/S, Ringsted

Trykt med vegetabiliske trykfarver på 100% genbrugspapir

Printed in Denmark 2000

Forord

I dette hæfte præsenteres erfaringer fra handelsskoler, som har arbejdet med etablering af Åbne Læringscentre. På tre af de deltagende skoler har Åben Læringscenter-tanken taget fysisk form. Skolernes erfaringer stilles nu til rådighed i dette tema-hæfte, som indgår i serien af inspirationshæfter til erhvervsuddannelsesreformen.

Det Åbne Læringscenter kan som læringsrum være et konkret eksempel på, hvordan reformens pædagogiske nytænkning kan manifesteres i praksis. Erfaringer fra handelsskolerne er blevet bearbejdet med henblik på udgivelsen af dette hæfte. Der er derfor også råd og eksempler, som relaterer sig til de tekniske skolars verden.

Her er ideer til og gode råd om etablering af et Åbent Læringscenter - om indretning, bemanning og funktion. Hæftet indeholder også overvejelser over, hvad et Åbent Læringscenter betyder for hovedaktørerne, elever, lærere, kontaktlærere og bibliotekarer.

Forberedelsen og gennemførelsen af erhvervsuddannelsesreform 2000 betyder store udfordringer og krav - organisatoriske, didaktiske og pædagogiske - for hele erhvervsskolesystemet nu og i de kommende år på grund af den nytænkning, reformen forudsætter og stiller krav om.

Lov 234 træder i kraft 1. januar 2001. På mange erhvervsskoler gennemførtes forsøg i fuld skala eller i mere begrænset omfang fra august 1999. Endnu flere skoler er involveret i forsøg fra januar 2000. Reformens muligheder og udfordringer afprøves på skoler over hele landet. Det betyder nyttige erfaringer om behov for kvalificering og uddannelse af ledelse og personale.

Undervisningsministeriet har i samarbejde med projektlederen,

lektor Albert A. Christensen, Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse tilrettelagt en særlig serie af pædagogiske inspirationshæfter til erhvervsuddannelsesreformen.

I alle hæfter indgår mange eksempler og metodiske overvejelser i sammenhæng med inddragelse af den nødvendige pædagogiske og didaktiske teori. Hæfterne handler om nytænkning af begrebet helheds- og praksisorienteret undervisning og hænger sammen både med hensyn til design, omfang og opbygning og i valg af temaer.

Det er ikke overraskende, at erhvervsskolerne befinder sig på forskellige stadier mht. beredskab til at møde de nye udfordringer. Ledelse og lærere arbejder forskelligt fra skole til skole - og måske øges denne forskelligartethed. Serien og indholdet af de enkelte hæfter er tilrettelagt, så der tages højde for disse forskelle, og sådan at skoler og lærere efter lyst, forudsætninger og interesser kan tage udgangspunkt fx i værkstedsarbejde eller i projektarbejde.

Det er vores opfattelse, at seriens hæfter indeholder en mængde god inspiration, konkrete forslag og eksempler, som kan inspirere skolerne til at udvikle deres organisering af undervisning og pædagogik - meget gerne i samspil og samarbejde med eleverne.

Undervisningsministeriet har finansieret udarbejdelsen og udgivelsen af dette temahæfte - og de øvrige hæfter i inspirationsserien.

Afslutningsvis skal bemærkes, at meninger og synspunkter i hæftet naturligvis står for forfatterens egen regning.

Philip Pedersen
Undervisningsministeriet
Uddannelsesstyrelsen
Området for erhvervsfaglige uddannelser
Marts 2000

Indhold

5	Forord
8	1. Fremtidens erhvervsskole
10	2. Hvorfor al den snak om åbne læringscentre?
13	3. Hvad er et Åbent Læringscenter?
13	Open Learning
16	Begrebet "open"
20	Tre modeller - eller måske fire?
26	4. Etablering af et Center
26	Aktiviteter og funktioner
29	Indretning
31	Åbningstider
32	Bemandingen af Det Åbne Læringscenter
33	Materialer
35	Sammenhængen mellem læringsrummene
39	5. Lærerne i Det Åbne Læringscenter
45	6. Bibliotekaren i Det Åbne Læringscenter
45	Bibliotekaren som vejleder
46	Bibliotekarens opgaver i Det Åbne Læringscenter
50	7. Medarbejderne i Det Åbne Læringscenter
52	8. Eleverne i Det Åbne Læringscenter
58	9. Et spørgsmål om skoleudvikling
60	10. Litteratur

Formålet med dette hæfte er at videregive nogle erfaringer med etablering af et Åbent Læringscenter eller Open Learning Center til inspiration i forbindelse med implementeringen af erhvervsuddannelsesreform 2000. Det bygger på resultatet af et forsøgs- og udviklingsprojekt med deltagere fra Købmandsskolen i Aabenraa, Kolding Købmandsskole, Skive Handelsskole, Grenaa Handelsskole, Svendborg Handelsskole og Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse, som blev gennemført i skoleåret 1997-1998. I konsekvens heraf er det først og fremmest erfaringer fra handelsskoleverdenen, der danner basis for overvejelserne i hæftet, men parallellerne til teknisk skole er mange.

De fem skoler befandt og befinder sig forskellige steder i et åbent læringsmiljø udviklingsforløb, spændende fra den forberedende fase, over etableringsfasen til det punkt, hvor Open Learning Centeret/Det Åbne Læringscenter er en accepteret del af skolen, og hvor rutiner, mønstre og erfaringer bliver meget synlige. Skolernes udgangspunkt er en interesse i at tænke i åbne læringsmiljøer generelt som grundlag for tilrettelæggelse af læreprocesser, og det skal nævnes, at det kun er på tre af skolerne, at Open Learning-tankens har taget fysisk form. Open Learning Centeret er dog som læringsrum et udtryk for en koncentration og konkret manifestering af nogle pædagogiske udviklingstendenser, som præger uddannelsessystemet helt generelt og erhvervsuddannelsesreform 2000 i særdeleshed.

Første del af hæftet er tænkt som en afklaring af, hvad det præcist er, vi taler om, når vi diskuterer Open Learning Centre/Åbne Læringscentre. Dernæst følger nogle tanker og gode råd om etablering af et Open Learning Center og endelig nogle overvejelser over, hvad Open Learning Centeret betyder for de enkelte hovedaktører: elever, lærere og bibliotekaren.

Projektet fokuserede på at se Open Learning Centeret i forhold til den anvendelse, det kan få i erhvervsuddannelserne. I projektet anes konturerne af fremtidens skole i bredere forstand med et håb om, at erfaringerne vil kunne inspirere også andre end de lærere, der konkret står over for at implementere erhvervsuddannelsesreformen.

Der hersker en del uenighed om, hvad man skal kalde dette nye pædagogiske tiltag, hvilket afspejles i teksten. Betegnelserne "Open Learning Center" og "Åbent Læringscenter" bruges i hæftet synonymt med hinanden.

Hvorfor al den snak om Åbne Læringscentre?

Vi taler meget om miljø i disse år, og ikke blot i forbindelse med natur og landbrug. F.eks. kan det være svært at finde en seng eller brusekabine, mens det vrirler med "sovemiljøer" og "bademiljøer". Nogle har nok været fristet til at placere snakken om læringsmiljø og Open Learning Center i kategori med disse smarte indpakninger af gammel vin på nye flasker, og man skal være en smule tungnem for ikke at opfatte, hvilken plads henholdsvis klasseværelset på den ene side og Open Learning Center på den anden har haft på 90'ernes pædagogiske "hot or not"-liste. Ikke desto mindre er udgangspunktet her, at de nye "hurra-ord" faktisk dækker over nye forståelser af, hvordan læreprocesser kan organiseres. Nogle forståelser, som genfindes i erhvervsuddannelsesreform 2000, uden at man dog kan hævde, at Open Learning Center-tanken er opfundet til lejligheden. På det pædagogiske område generelt har man længe talt om et paradigmeskift, lidt slagordsagtigt udtrykt som en bevægelse fra undervisning til læring. Etableringen af Open Learning Centre kan ses som en konkret udmøntning af dette skifte i fokus.

Som lærere og som skole oplever vi, at elevgruppen bliver mere og mere heterogen. Vi får nogle elevtyper, som vi ikke fik tidligere, og selv den elevgruppe som traditionelt har søgt handelskolen eller teknisk skole, har vi nu engang imellem svært ved at genkende. Disse forhold sammenholdt med en generel fokusering på individet og reformens krav om individuelt tilpassede uddannelsesforløb, merit og fleksibel tilrettelæggelse nødvendiggør nye veje. Det bliver mere og mere problematisk at opretholde industrisamfundets billede af undervisning med en lærer, der underviser en hel klasse i det samme, på samme måde, med samme materialer og inden for samme tidsramme.

Netop dette er et kernepunkt i erhvervsuddannelsesreform 2000. Med reformen forlader vi tanken om klasser og klasse-

værelser som nogle af skolens grundpiller. I stedet skal vi på erhvervsskolerne skabe nogle læringsmiljøer, som giver mening for eleverne ved at tage udgangspunkt i den praktiske dimension, der ofte er årsagen til, at de har valgt handelsskolen/teknisk skole, og som giver eleverne mulighed for at:

- bruge forskellige læringsstrategier
- lære i overensstemmelse med egen læringsstil
- bestemme tempoet
- strukturere læreprocessen.

Det kan ses som udtryk for en erkendelse af, at klasseværelset ikke er det eneste rum, hvor læring kan finde sted - heller ikke i skolen. Det kan også ses som et udtryk for nødvendigheden af at tænke mere fleksibelt og bredt i planlægningen af læreprocessernes rum og rammer, hvis vi skal leve op til målene for, hvor mange der skal gennemføre en erhvervsuddannelse.

Der er også andre grunde til den stigende opmærksomhed på bredde og fleksibilitet. Dels er det efterspurgte kvaliteter på et arbejdsmarked præget af ændrede produktions-, organisations- og ledelsesformer¹, dels skal nutidens uddannelser kvalificere eleverne til en fremtid, hvorom det mest sikre, der kan siges, er, at den vil blive præget af stadig forandring. Evne til at indgå i selvstyrede og livslange læreprocesser kan i fremtiden blive det, der afgør, hvem der får en plads på arbejdsmarkedet.

I reformen lægges der op til nye måder at organisere læring og undervisning på, hvor Open Learning Center-miljøet indgår som en naturlig og væsentlig ingrediens. I sin mest udviklede form kan Open Learning Centeret ses som model for et læringsmiljø, hvor erhvervsuddannelsesreformen kan virkeliggøres i praksis.

1) Se f.eks. National kompetenceudvikling: Erhvervsudvikling gennem kvalifikationsudvikling, Undervisningsministeriet, 1997

Til overvejelse

- Hvordan oplever vi på vores skole disse tendenser?
- Hvor ser vi de største udfordringer i udviklingen af læringsmiljøet på skolen?

Hvad er et Åbent Læringscenter?

Det første og måske største problem, man støder på, når man går i gang med at etablere et Open Learning Center/Åbent Læringscenter, er at blive enige om, hvad det er! For overhovedet at kunne diskutere mulighederne i et Open Learning Center, er det nødvendigt at forstå det samme ved ordene. Det følgende er et forsøg på en afklaring af begreberne, som kan danne grundlag for, om ikke enighed, så i hvert fald en forståelse for, hvorfor man er uenige. Det handler med andre ord om at nå frem til “en fælles underforståethed”.

Open Learning

Open Learning er som begreb importeret fra Storbritannien, hvor det har en lang tradition. Hverken dér, eller når det omsættes til en dansk uddannelseskontekst, er det dog nogen entydig størrelse. Trods enkelte fællestræk er mangfoldigheden og variationen måske det mest iøjnefaldende, og dette forhold komplicerer unægtelig en egentlig beskrivelse og definition af, hvad vi taler om. I Storbritannien defineres Open Learning ofte som et system

..which enables individuals to take part in programmes of their choice no matter where they live or whatever their circumstances²

Denne beskrivelse drejer tankerne hen på fleksible fjernundervisningsstudier, men Open Learning er ikke nødvendigvis ensbetydende med “distance learning”, selvom mange umiddelbart sætter lighedstegn mellem de to ting, og fjernundervisning er ikke absolut en del af et Open Learning Centers aktivitetsområde, som det vil fremgå af det følgende.

2) Bagley og Challis, *Inside Open Learning*, The Further Education Staff College, Bristol, 1985, side 4

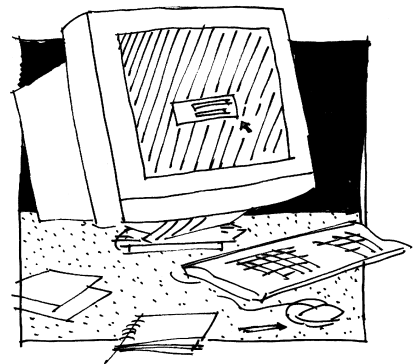
Man kan skelne mellem **skolebaserede** systemer, hvor undervisningen finder sted på en skole, men eleverne selv bestemmer bl.a. tidspunkt og tempo, **lokale** systemer, hvor eleverne bor i skolens lokalområde, men tilbringer en del af studietiden hjemme, og endelig **fjernundervisning** (distance learning)³.

På voksenundervisningsområdet er der allerede eksperimenteret og gjort en del erfaringer med alle tre typer Open Learning, og det er som bekendt et område, hvor der foregår en vældig udvikling.

I forbindelse med erhvervsuddannelsesreformen er det ofte den skolebaserede model, der springer i øjnene. Her er et bud på et "rum" for læring, som indbyder til, at læreprocesserne tilrettelægges ud fra individuelle behov, ønsker og forudsætninger, men som samtidig giver mulighed for face-to-face fællesskab. Ikke desto mindre kan man sagtens forestille sig at inddrage lokale og fjernundervisningsudgaver af OLC også på ungdomsuddannelserne. F.eks. kan en elev vælge at tage et påbygningsmodul som fjernundervisning. Netop det, at have gjort sig nogle erfaringer med fjernundervisning i forskellige udgaver allerede på ungdomsuddannelsen, kan vise sig at være væsentligt set i perspektivet af kravet om livslang læring.

De erfaringer, som dette hæfte er baseret på, er knyttet til en skolemodel, der i sin fysiske udformning som væsentlige ingredienser har:

- Traditioner (bibliotek)
- Teknologi (informationsteknologi)
- Tilknyttede lærere (eller rettere "facilitators", som det ville hedde dér, hvor vi har hentet inspirationen).

3) Bagley og Challis, op.cit. side 4

Den gængse udgave af et Open Learning Center kan beskrives som en facilitet (hjælp) til informationsøgning og selvstudier, typisk beliggende i tilknytning til skolens bibliotek eller en integreret del af dette. Det er et ressourcecenter med adgang til edb-faciliteter, CD-ROM og Internet. Der kan være grupperum eller gruppeborde, studieceller til individuelle studier, en form for læsesal og adgang til forskelligt multimedieudstyr.

Bemandingen inkluderer som regel en bibliotekar, men består i hvert fald af lærere, der enten har fuldtidsbeskæftigelse i centeret som facilitators (hjælpere) eller både arbejder i OLC og varetager andre læreropgaver.

Generelt er arbejdet i et Open Learning Center karakteriseret ved selvstyring og selvbestemmelse. Der er normalt ikke tale om holdundervisning (selvom workshops og kurser kan få den karakter), men mere individualiserede former, hvor den enkelte elev eller elevgruppe selv er ansvarlig for at tilrettelægge læreprocessen og i høj grad kan gøre det ud fra deres egne behov, interesser, tempo og læringsstil.

I OLC er der selvstyring og selvbestemmelse.

Her viser en elev læreren hvilke emner, der ønskes i workshoppen

Begrebet “open”

At en erhvervsskole har eller er et “center” for “learning” kan næppe overraske mange, så det er snarere i ordet “open/åben”, at det særlige ved et Open Learning Center skal søges.

Udtrykket “open” kan dække over flere aspekter af OLC, og det kan forstås som en åbenhed i henholdsvis en konkret og en mere abstrakt forstand. Der kan således være tale om en “åbenhed” i fysisk forstand, nærmere bestemt spørgsmålet om hvornår og for hvem, der er adgang til OLC. Endvidere kan “åbenheden” i konkret og fysisk forstand dreje sig om synlighed i form af åben-plan-miljøer. Derudover er der tale om “åbenhed” i betydningen “fleksibilitet” eller “rummelighed”. I denne betydning signalerer åbenheden en mangfoldighed af muligheder for variation og valg på områder som indhold, materialer, tidsforbrug, arbejdsform, organisationsform, læringsstil, informationskanaler, evalueringsform.

Et OLC må nødvendigvis være åbent i begge de ovennævnte betydninger, men graden af åbenhed kan variere betragteligt. Der kan være adgang for skolens elever, for folk “fra gaden” eller en kombination af de to. Åbningstiden kan ligge inden for normal arbejdstid, men kan også evt. omfatte aftentimer og måske weekends. I dette hæfte fokuseres på modeller, hvor OLC primært er åbent for skolens elever og lærere. Det er vigtigt, at den i princippet åbne adgang til det åbne studiemiljø sammenholdes med hvilken bredde i arbejds- og organisationsformer, der er tænkt ind i de konkrete undervisningsmoduler. Den åbne adgang til et OLC er jo mere teoretisk end reel, hvis de undervisningstilbud, som skolen giver eleverne, og som deres dag er fyldt op med, mest ligner traditionel undervisning. Arbejde og studier i et OLC kan dog indgå som en del af holdundervisningen, enten for holdet som helhed eller for en gruppe af eleverne.

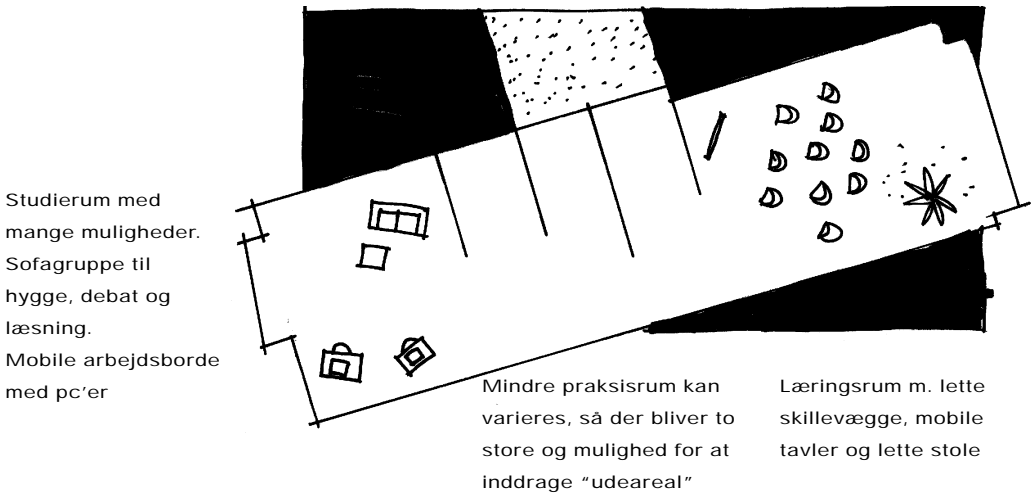
Betina og Lena bruger ofte skolens OLC om aftenen. De har ingen pc'er hjemme - og samtidig er det smart at have alle hånd- og ordbøger lige ved hånden. Desuden er det i øvrigt ret sjovt at være i OLC på det tidspunkt, fordi der er så mange kursister fra aftenholdene. Nogle af kursisterne er næsten lige så gamle som deres bedsteforældre, men de fleste har nogenlunde samme alder som deres forældre.

Betina og Lena synes, at det er hyggeligt at få sig en snak med nogle af dem. Af og til kan de også hjælpe hinanden. Nogle af kursisterne har lang erfaring fra det erhverv, Betina og Lena drømmer om at finde en praktikplads indenfor. På den måde får pigerne nogle ret gode ideer om, hvad det egentlig kræver, og hvem de eventuelt kan tale med, når de skal søge praktikplads.

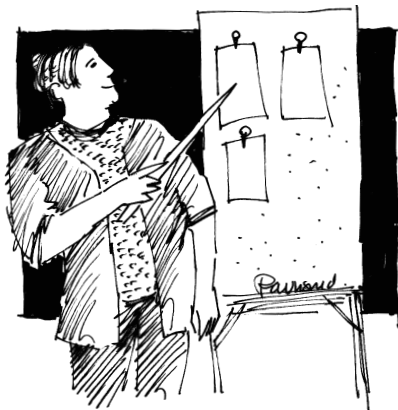
(uddrag af case fra hæftet *Lærende Miljøer*, DEL-Syd 1999, side 17-18)

Åbenheden i arkitektonisk forstand kan variere fra den fuldstændige åben-plan-løsning til en indretning, der også giver plads til grupperum, studieceller og lokaler til anvendelse af AV-udstyr. Valgene afhænger af mange faktorer. En åben-plan-model kan underbygge en vision om at nedbryde isolationen i klasseværelset, understrege drop-in-muligheden og "tvinge" lærere og elever til at tænke i alternative baner, når læreprocesserne skal tilrettelægges. Andre steder har lærerne valgt at indrette Open Learning Centeret, så rummene gennem varierende størrelse og "afsondrethed" indbyder til forskellige organisations- og arbejdsformer. Om indretning af det Åbne Læringscenter/OLC i øvrigt se kapitel 4.

Mht. åbenheden forstået som valgmuligheder i forbindelse med tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af læreprocessen, ligger der i Open Learning, at der i forhold til det, vi kunne kalde traditionel holdundervisning, er tale om en større

bredde og fleksibilitet. Hvor stort dette spillerum reelt er, afhænger af flere faktorer. Med erhvervsuddannelsesreform 2000 er der lagt op til en betydelig åbenhed på dette område, men afgørende er også nogle mindre håndfaste forhold, som har rod i en vurdering af elevernes evne og modenhed i forhold til at træffe sådanne valg og i rutiner, traditioner og skolens kultur.

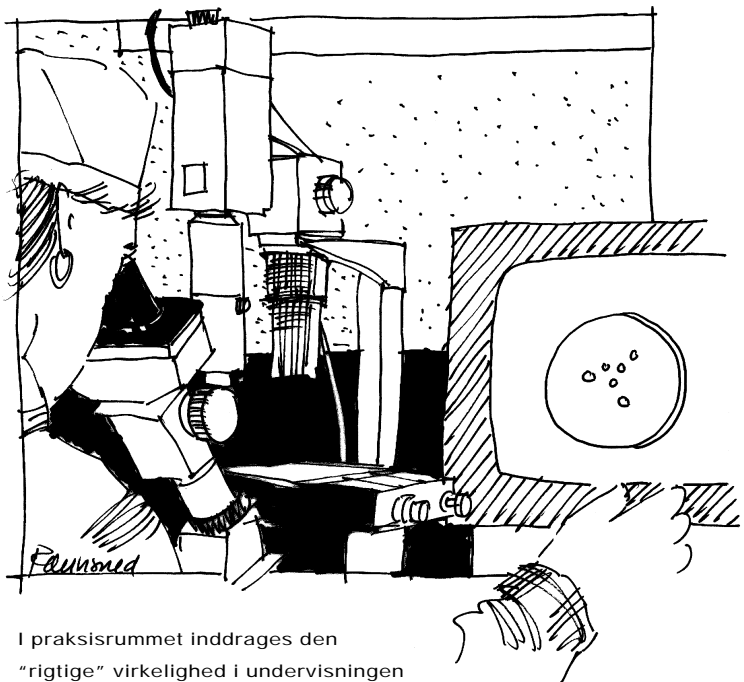

I undervisningsrummet gennemgår læreren ugens program på den mobile opslagstavle

I artikler af Erling Petersson og Hans Jørgen Knudsen⁴ tager tankerne om en anderledes ramme for organiseringen af lære-

4) Glerup og Wiedemann red., *Kulturens koder - i og omkring gymnasiet*, Odense Universitetsforlag, 1995, side129-145 og Undervisningsministeriet, *Undervisning og demokratisering i erhvervsuddannelser*, side 69-92

processer form af en model med tre “læringsrum”: et undervisningsrum, et studierum og et praksisrum (som hos Knudsen dog opdeles i to: simuleret praksis og rigtig praksis), og som de hævder, at lærerne må tænke i - ikke nødvendigvis i fysisk forstand, men i hvert fald organisatorisk - når læreprocesser skal planlægges. Der er således ikke nødvendigvis tale om rum i arkitektonisk forstand, men i højere grad om “didaktiske rum”. Kort fortalt er undervisningsrummet det rum, hvor der foregår mange af de gammelkendte aktiviteter: oplæg, gennemgang af tekster, diskussions- og samtalepræget undervisning og forskellige øvelser, og tingene sker i høj grad på lærerens betingelser. I studierummet tilrettelægger eleverne selv aktiviteterne. De arbejder individuelt eller i grupper med f.eks. at bearbejde et stof, undersøge en sag, søge informationer eller måske løse opgaver. Endelig er der i praksisrummet tale om at inddrage den “rigtige” virkelighed i undervisningen, enten gennem praktisk arbejde i værkstederne, simulering eller virksomhedsspil eller gennem praktik og opgaver for virkelige virksomheder.

I praksisrummet inddrages den “rigtige” virkelighed i undervisningen

Umiddelbart kan det være fristende at "oversætte" de tre læringsrum til henholdsvis klasseværelset, OLC og SIMU/øvelsesvirksomhed, men måske forholder det sig ikke nødvendigvis så enkelt. Fører man tanken om Open Learning helt igennem, kan det opfattes som det overordnede samlebegreb for et læringsmiljø, der **både** rummer undervisningsrummet, et studierum og SIMU, og hvor fleksibiliteten og bredden omfatter muligheden for at inddrage alle tre læringsrum.

Tre modeller - eller måske fire?

Med inspiration fra Bjarne Hendrichsen og Inger Goul Andersen⁵ kan man opdele Open Learning Centre i tre typer:

- **OLC - som støtte:** OLC opfattes her som et appendix til resten af skolen og tager sig af understøttende funktioner i forhold til den egentlige undervisning, f.eks. lektiehjælp, træning, støtteundervisning, studieteknik. Desuden kan OLC tilbyde sig som skrivestue og en oppoleret og teknologiseret udgave af det gængse bibliotekstilbud og dermed betyde en lettelse og forbedring af de fysiske forhold i forbindelse med gennemførelse af den normale undervisning, f.eks. i forbindelse med projektarbejde.

“På Kolding Tekniske Skoles elevtorv på C. F. Tietgensvej har dansklærer Lotte Molbech sammen med sin lærerkollega netop som forsøg etableret en særlig afdeling med computere, som alle skolens elever frit kan bruge til at dygtiggøre sig. Lotte Molbech og hendes kollega hjælper på skift to gange om ugen de svage elever med individuel undervisning, både i og uden for skoletiden”

(Uddrag af artikel fra JydskeVestkysten 2.11.98)

5) I Undervisningsministeriet, *Voksenpædagogik - referat fra to konferencer*, 1997, side 39-40

OLC inddrages.
Alle informationskilder
kan anvendes

Forløb "individuel projekt" i hg-klasse

Aase Hansen og Jette Skov har valgt som en del af Merkantil II at lave et individuelt projekt. Eleverne vælger frit emne og har tre dage til at skrive rapport.

Ca. to uger før projektet er der opstartsdag, hvor eleverne vælger emne og finder litteratur.

OLC inddrages:

- på opstartsdagen kommer bibliotekaren ud i klassen og repeterer de forskellige informationskilder med eleverne
- eleverne søger - selvstændigt, men med vejledning af lærer og bibliotekar - information til netop deres emne
- alle informationskilder kan anvendes: faglitteratur, opslagsværker, tidsskrifter, Internet, emnearkiv.

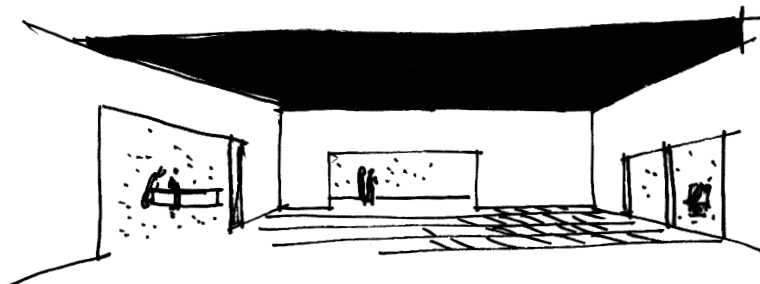
I forbindelse med temauger
kan de lette skillevægge fjernes -
så tre læringsrum bliver til et stort

- **OLC - som supplement:** Her har OLC en mere supplerende karakter og tilbyder altså noget "ekstra" til alle elever. Det kan være en mulighed for faglig fordybelse, forskellige kurser og workshops, arbejde med alternative fagområder og måske kulturelle arrangementer.

Uddrag af en lærers overvejelser:

... man kunne også lave en kobling mellem et modul/kompetenceområde og OLC ved at lade eleverne stå for en temaudstilling - målrettet de øvrige elever - om et bestemt emne.

Et krav til en sådan temaudstilling skulle så være, at der skulle være forskellige "links" til OLC, f.eks. bøger, hvor man kan læse mere, tidsskrifter og aviser, henvisninger til Internet eller til materialer/programmer, hvor eleverne kan arbejde med området.

OLC i supplementsmodellen tilbyder noget ekstra til alle - der er mobile PC-arbejdsstationer, rum til fordybelse, og det er her, flex- og fjernundervisningskursister mødes

- **Den integrerede model:** OLC er i denne form en integreret del af skolen, samtidig med at der fra centeret udspringer selvstændige aktiviteter. Det kan være egentlige selvstudieforløb, workshops, autonomiforløb⁶, flex- og fjernundervisning (som det kendes fra vuc). I denne model er OLC anerkendt som et alternativ til andre læringsrum (teorilokalet/klasseværelset og værkstedet/SIMU) og indgår på lige fod med disse i lærere og elevers overvejelser over hvilke læringsaktiviteter, der bedst finder sted hvor.

6) Se Grethe Trudsø Johansens artikel i *Undervisning og demokratisering i erhvervsuddannelser*, Undervisningsministeriet, 1995

I den workshop, der har overskriften: "At formidle resultatet af min læreproces. Et skriveværksted" er det en forudsætning, at eleverne medbringer uddrag af tidligere rapporter. Og denne workshop er organiseret således, at eleverne indledningsvis får et ultrakort oplæg, derefter skal de give kritik på hinandens skriftlige arbejder, og parvist skrive forbedringsforslag. Læreren vil løbende give korte fælles oplæg, der vil rumme forskellige fif og ideer til, hvordan skriveprocessen kan forbedres - og hvordan eleven kan overvinde problemer i sin skriveproces. Denne workshop vil det meste af tiden finde sted i OLC - men når eleverne skal afprøve mind-map og brainstorm-metoder vil det finde sted i et teorilokale.

(Uddrag af case fra hæftet *Lærende Miljøer*, DEL-Syd 1999, side 28)

OLC som en integreret del af skolen. Lette skillevægge danner rammer om mindre workshoprum

En kontaktlærer fortæller om, hvordan individuelle opkvalificeringsforløb tilrettelægges:

...Initiativet kan komme fra både læreren og fra eleven selv. Når kontakten til OLC er etableret, henvender jeg mig - efter aftale med eleven - til læreren for at få en snak om, hvad der specielt er brug for at tage fat på i OLC. Eleven er nogle gange med til denne planlægnings samtale og bør vel helst være det.

Sammen med eleven tilrettelægger jeg så et forløb for den aftalte periode. Eleven kommer f.eks. to gange om ugen, når jeg har vagt, og arbejder selvstændigt med nogle af de materialer, vi har til rådighed. I engelsk kan det f.eks. være grammatikprogrammer, men også forskellige engelske tekster eller videosekvenser. Jeg er selvfølgelig til rådighed med hjælp og vejledning, men ikke hele tiden, for jeg skal jo også være til rådighed for alle de andre elever i OLC. Som tutor gennemgår jeg resultaterne af arbejdet med eleven og rapporterer tilbage til læreren.

I OLC var der ofte kulturelle arrangementer. Hver onsdag var "gøgl og mim" en stor succes

Hertil kan man på baggrund af overvejelserne ovenfor føje en fjerde model, som man kan kalde

- **OLC - som kompetencecenter:** her er Open Learning Centeret ikke længere en del af skolen - skolen er derimod et stort åbent læringsmiljø, en ramme for tilrettelæggelsen af læreprocesser, der indbefatter en vifte af ressourcer og læringsrum: undervisningsrum, studierum og simuleringsrum.

Denne opdeling skærper blikket for, hvor forskellige billeder det er muligt at finde i de involveredes hoveder og giver i hvert fald en del af forklaringen på, at man på én og samme skole kan møde lærere, som ikke mener, at OLC gør nogen nævneværdig forskel, mens andre på basis af de samme synlige fysiske forandringer taler om en kommende revolution.

De åbne fremlæggelser i OLC er populære - her fremlægges ideer til årets studie

Modellerne kan selvfølgelig i praksis sagtens overlape hinanden, og i hvert fald de tre første modeller kan i visse tilfælde eksistere samtidigt, sådan at et OLC både fungerer understøttende, supplerende og - på nogle områder eller for en bestemt gruppe elever og lærere - som en integreret del af og måske endog basis i undervisningen.

Overordnet kan modellerne dog også ses som en beskrivelse af en udviklingsproces mere end nogle valgmuligheder. Foreløbige erfaringer synes at understøtte dette, men den integrerede model og ikke mindst kompetencecenter-modellen byder på store ændringer i måden at organisere læreprocesser på, også selvom de er helt i tråd med tidens pædagogiske strømninger - og med visionerne i erhvervsuddannelsesreformen. At realisere disse to modeller kræver en udviklingsproces, som involverer hele skolen, og som - jo mere OLC knyttes til den øvrige undervisning (eller jo mere læringsrummene i Peterssens og Knudsens forstand kobles sammen) - vil indebære nye og bredere krav til alle. Den udviklingsproces kommer næppe af sig selv, den behøver både vilje og støtte.

Det er her den store hurdle er, og her det bliver interessant. Faren ved støtte- og supplementsmodellen er, at OLC får karakter af et "sløjdlokale", hvor læreren kan sende eleverne hen, og at OLC kommer til at leve sit eget liv parallelt og uden forbindelse med skolens øvrige undervisning.

Lidt provokerende kan man hævde, at etableringen af et isoleret OLC i et hjørne af skolen i visse tilfælde ville kunne tjene som et bekvemt alibi for manglende pædagogisk udvikling af den øvrige del af skolens liv.

Til overvejelse

- Hvad vil vi på vores skole forstå ved begrebet OLC?
- Hvor "åbent" skal vores OLC være?

Etablering af et Center

Det foregående kapitel kredsede om Open Learning Centeret som pædagogisk rum, men for de fleste, som står over for at skulle etablere et OLC, er det i lige så høj grad Open Learning Centeret som konkret **fysisk** rum, det handler om: Hvordan skal et OLC indrettes? OLC-aktiviteter kan i princippet foregå overalt, men det betyder ikke, at den fysiske indretning er helt uden betydning, og etableringen af et OLC er jo netop et forsøg på - gennem indretningen af lokalerne - at indbyde til og understøtte brugen af nogle mere fleksible undervisningsformer.

Følgende gode råd vil blive uddybet i det følgende:

- **Tænk i forskellighed**
- **Tænk i aktiviteter og funktioner**
- **Sørg for, at indretningen afspejler de aktiviteter, der skal foregå**
- **Sørg for, at ressourcepersoner i form af lærere/kontaktlærer og bibliotekar er synlige i miljøet**
- **Vær altid parate til at lave om**

Aktiviteter og funktioner

Nogle af de første spørgsmål, man støder på, når man vil etablere et Open Learning Center, vil ofte være spørgsmål om volumen: Hvor stort skal et Open Learning Center være? Hvor mange computere skal der være adgang til? etc. Bortset fra, at svarene på sådanne spørgsmål naturligvis afhænger af skolens størrelse og elevtal og i en eller anden grad vil reflektere den vægt, skolen lægger på udvikling af et fleksibelt læringsmiljø, er det måske netop sådanne spørgsmål, som er sværest at afgøre til at begynde med. I stedet kan man tage udgangspunkt i funktioner og aktiviteter: Hvad er det faktisk, man på skolen

forestiller sig, der skal foregå i OLC? Det vil som regel dreje sig om et mix af:

- informationssøgning
- opgaveløsning
- deciderede skriveopgaver
- projektarbejde
- lektiehjælp
- workshops om forskellige faglige emner
- selvstudier (med varierende grad af lærerstøtte) i grupper eller individuelt
- individuel opkvalificering
- læsning af aviser/tidsskrifter
- processkrivning.

De grønne lænestole var et hit i OLC til avis og tidsskriftslæsning. Nu var det populært at læse avis igen...

Ved indretningen er det væsentligt at tænke i forskellighed og fleksibilitet. Der skal være noget både for dem, der helst studerer i fred og ro, og for dem, som befinder sig bedst i et mere dynamisk miljø med et sandsynligvis noget højere støjniveau. Open Learning Center-miljøet skal således indeholde forskellige typer af studiemiljøer og arbejdspladser.

Typisk vil det handle om følgende:

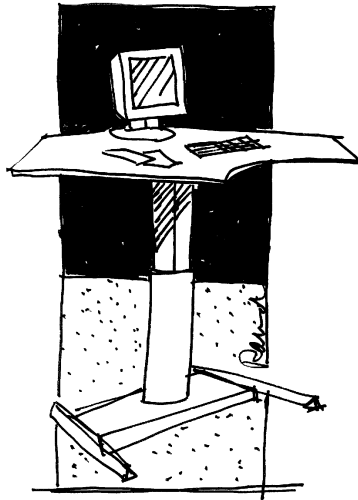
- individuelle arbejdspladser med pc
- gruppearbejdspladser med pc
- gruppearbejdspladser uden pc
- stillerum til gruppearbejde og individuelle studier
- bibliotek / adgang til informationssøgning i bøger, tidsskrifter, på cd-rom mv.
- læsehjørne til aviser/tidsskrifter
- faciliteter til lærer og bibliotekar
- adgang til kopimaskine, scanner, telefon mv.
- adgang til at arbejde med multimedier

og eventuelt

- netcafé-miljø.

Man kan se disse funktioner og aktiviteter placeret efter tre forskellige modeller:

- OLC kan være én samlet facilitet
- “centeret” kan bestå af en række mindre studiemiljøer placeret forskellige steder
- blandingsmodellen, hvor det centrale kombineres med satellitter rundt omkring på de forskellige afdelinger.

I OLC var der små arbejdsøer - nogle med PC'er - som kunne indstilles i forskellige arbejds højder

Der er argumenter både for og imod at centralisere og for og imod at sprede. Afstanden til OLC har uden tvivl betydning for, hvor meget elever og lærere benytter sig af det, og integrationen og samspillet mellem læringen i teorilokalerne, værkstederne og Open Learning Centeret har bedre vilkår, hvis der ikke er for stor fysisk afstand. Allerbedst måske, hvis de tre læringsrum også fysisk er smeltet sammen. På den anden side udnyttes nogle ressourcer (herunder lærer og bibliotek) bedst i en samlet facilitet.

Man kan også her tage udgangspunkt i funktioner og aktiviteter og overveje, hvilke af de nævnte, som bedst placeres i et centralt center, og hvilke der mest hensigtsmæssigt placeres andre steder.

På Torrens Valley Institute of TAFE i Adelaide består undervisningslokalerne af storrum indeholdende en kombination af værksteder og OLC-miljøer. Traditionelle klasseværelser eksisterer stort set ikke, men hvis en lærer og en gruppe elever føler behov for at trække lidt afsides for at gennemgå et bestemt problemområde, er der nogle større og mindre grupperum til rådighed.

På skolen er der et centralt bibliotek for alle uddannelsesretninger og tre bibliotekssatellitter, som indeholder faglitteratur til lige netop de uddannelsesområder, som de er placeret i nærheden af.

Indretning

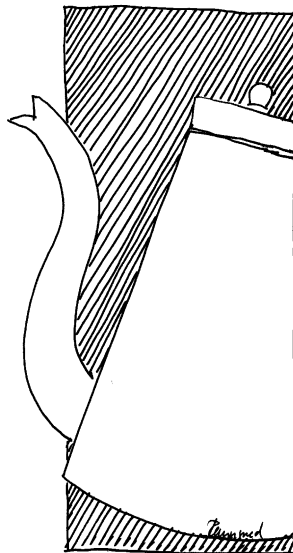
En af de åbenlyse erfaringer fra skoler, som har indrettet et Åbent Læringscenter, er, at det er klogt at være bevidst om de muligheder, rummene og indretningen af dem indbyder til. De forskellige dele af OLC skal tydeligt signalere, hvilke typer aktiviteter, som tænkes at finde sted. Vælger man eksempelvis at stille pc'erne i øer, skal man være opmærksom på, at det indbyder til at være "social" og harmonerer dårligt med et evt. ønske om et "stillerum". For lidt fralægningsplads ved pc-arbejdspladserne kan signalere, at det ikke er nødvendigt at forberede sig, inden man går i gang med at skrive.

Man forledes i øvrigt let til at tænke i teknologi og glemme, at OLC ikke nødvendigvis kun handler om computere. Selvom teknologien er et vigtigt redskab, er der også brug for arbejdspladser uden pc og gruppeborde med en enkelt pc.

Et arkitektonisk meget åbent miljø indbyder til snak med kammeraterne, som man får øje på tværs gennem rummet, og kan for nogle (men det er måske mest lærerne) gøre det svært at koncentrere sig. Til gengæld giver det overblik og understreger tilgængeligheden. De forskellige arbejdspladser kan også evt. placeres mellem hylderne med bøger. Det vil betyde, at

behovet for deciderede grupperum bliver mindre, hvis man på den måde skaber lidt afsondrethed.

Open Learning Centeret skal være et sted, hvor der er rart at være, og hvor man også kan sætte sig med avisen eller et tidskrift, men samtidig et sted, hvor man arbejder og studerer seriøst. Nogle skoler vil vælge et blandet café-miljø, hvor kantinefaciliteter indgår i et hjørne af OLC, mens andre foretrækker at adskille tingene, men måske med sofagrupper ved avisshylden for at understrege det afslappede i denne del af det Åbne Læringscenter. Café-omgivelserne kan være med til at skabe en rar og hyggelig atmosfære, som passer godt til nogle funktioner og aktiviteter i et OLC - som netop avislæsning - men som til gengæld passer dårligt sammen med andre. Igen er det en væsentlig pointe, at det er lettere at være både elev og lærer i et læringsmiljø, hvor de forskellige dele i videst muligt omfang "indbyder" naturligt til forskellige typer aktiviteter, frem for at reguleringen sker ved opslag, regler og forordninger.

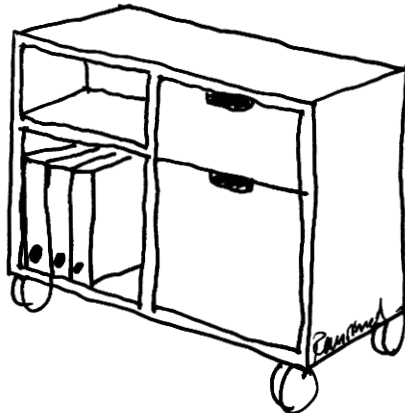

Ikoner for sociale mødesteder - hvor der må snakkes og ryges - blev snart en del af OLC. Især kaffekanden var populær

Forskellige typer studiemiljø kan understreges gennem f.eks. gulvbelægning, belysning, farvevalg og udsmykning. I hvert fald er det klogt at gøre sig klart, at det f.eks. kun er meget få

steder, at et rum automatisk bliver et "stillerum", fordi man beslutter det og sætter et skilt på døren eller væggen.

Endelig skal det understreges, at indretningen af et Åbent Læringscenter aldrig bliver endelig. For det første er det umuligt på forhånd nøjagtigt at forestille sig af hvem, til hvad og hvor meget, OLC vil blive brugt, og selv om man kunne, vil tingene uvægerligt udvikle sig, så løsninger, der fungerede fint for måske to år siden, skal laves om. Der vil konstant være brug for, at man forholder sig til og løbende ændrer på indretningen, så den passer sammen med behovene.

De enkelte faggrupper havde mobile skabe, som fulgte dem rundt i OLC

Åbningstider

Åbningstiderne afhænger selvfølgelig af den mængde ressourcer, man vælger at sætte ind, men jo længere åbningstid, jo større mulighed for fleksibilitet i forhold til tid.

Man kan overveje, om alle dele af OLC skal være åbent i samme tidsrum, og om der skal være adgang til alle ressourcer i hele åbningstiden. Ressourcenhensyn kan jo tale for, at f.eks. biblioteket skal kunne læses af, mens resten forbliver åbent, ligesom faciliteten som sådan kan være åben, uden at der er nødvendigvis altid er lærerbemanding til rådighed.

Desuden må man tage stilling til muligheden for reservation. Skal pc'ere, grupperum mv. kunne reserveres af de forudseende

eller være åbne for alle for at tilgodese fleksibiliteten? Det fornuftige kompromis kan være en mellemløsning, hvor dele af OLC-faciliteterne er frit tilgængelige, medens andre kan reserveres.

Hverken åbningstider eller reservationspolitik kan være fastlagt én gang for alle. Også her må man nødvendigvis tænke fleksibelt. I nogle perioder (f.eks. når en stor gruppe elever arbejder med et projekt eller skriver på en større opgave) vil der givetvis være meget større behov for Open Learning Center-faciliteten og en bestemt lærerbemanding end i andre, ligesom der sandsynligvis ikke er behov for samme åbningstider osv. på alle ugedage.

Bemandingen af Det Åbne Læringscenter

De personer, som udgør bemandingen i et Open Learning Center, skal dække en række forskellige områder:

- Pædagogisk støtte til eleverne i forbindelse med læreprocesserne (en generel facilitatorfunktion)
- Faglig indsigt og overblik - hjælp til de specifikke faglige forespørgsler og til at organisere arbejdet med fagene, ansvar for udbudet af studiematerialer
- Informationssøgning - vejledning i søgeprocesser
- IT - hjælp i forbindelse med problemer med hardware og software
- Receptionsarbejde: lim, saks, telefon, kopiering, printerproblemer, oprydning og lignende.

Personalet består som regel af et antal lærere, som tilsammen dækker de forskellige fagområder, en bibliotekar og evt. en edb-kyndig person, hvilket jo udmærket kan kombineres på forskellig vis.

Hvis OLC skal være et reelt alternativ til undervisning i andre læringsrum, skal eleverne kunne trække på nogle ressourcer i form af lærere. Disse lærere har dels en rolle som faglige eksperter på "deres" område, men også en rolle som vejledere og

sparringspartnere mere generelt i forbindelse med elevernes læreprocesser, som de udfolder sig i det Åbne Læringscenter. Om de forskellige aktørers roller henvises i øvrigt til side 39.

De enkelte aktører: Elever - lærere - bibliotekar

De valg, en skole træffer om lærerressourcer, har betydning for, hvilket Open Learning Center, man får. Et Open Learning Center, der først og fremmest bemannes med lærere uden for den skemalagte undervisningstid, bliver næppe et reelt alternativt læringsrum i den forstand, at den enkelte elev kan vælge at tage et fag eller dele af et fag gennem selvstændige studier i OLC frem for at følge undervisning på et hold. Et sådant OLC kommer primært til at fungere som lektieværksted eller som facilitet i forbindelse med informationssøgning, opgaveløsning og projektarbejde i tilknytning til holdundervisningen (støtte- og supplementsmodellerne - se side 20-21). Men det Åbne Læringscenter må være andet end en ekstra service for eleverne på linje med et traditionelt uddannelsesbibliotek. Det skal indgå som en del af de samlede undervisningstilbud og dermed være en reel valgmulighed for eleverne og alternativ til andre måder at lære på, når eleverne skal sammensætte deres individuelle uddannelsesplan.

Materialer

Materialerne er et kapitel for sig. Ud over de traditionelle som bøger, aviser, tidsskrifter, cd-rom'er, videofilm osv., er der brug for at tænke nyt i et miljø, som lægger op til læreprocesser, der ikke er afhængige af, at en lærer "tygger" stoffet og derefter

fremlægger det for eleverne. Der skal således også være adgang til studiematerialer, som kan støtte en elev eller en gruppe elever i at gennemarbejde forskellige stofområder i OLC/, evt. helt uden brug af holdundervisning i traditionel forstand. Det skal være materialepakker, der er så fleksible, at de kan tilpasses elevernes individuelle behov, niveau og interesser.

Designholdet havde fremstillet skilte til faggrupperne

Ikke alle de tilgængelige undervisningsmaterialer er egnede til brug i et Open Learning Center, og manglen på egnede materialer kan opleves som et stort problem. Mange traditionelle undervisningsmaterialer vil kunne anvendes med en eller anden form for interface eller study guide, men derudover må der udvikles materialer, som mere direkte sigter på brug i et OLC. Det er en vanskelig opgave at udarbejde materialer (eller programmer), som ikke faktisk forudsætter, at eleverne kan stoffet i forvejen, og som ikke kun lægger op til individuel indlæring af facts og paratviden, men også til selvstændig stillingtagen og kritisk bearbejdning, alene eller sammen med andre. Det er et ressourcekrævende arbejde, som er nyt for de fleste lærere, og det vil være en fordel, hvis flere skoler går sammen om udvikling og udveksling af materialer. Samtidig er her en påmindelse om, at nødvendigheden af fagligt overblik bestemt ikke bliver mindre.

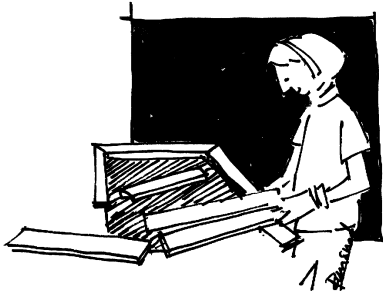
Sammenhængen mellem læringsrummene

Skolen var nu et stort OLC, og det blev tydeliggjort med en temaugle

På Kaj Larsens skole er OLC og multiværkstedet knyttet tæt sammen, og Kaj bruger meget bevidst en kombination af OLC og multiværkstedet i sin undervisning. Det er hans erfaring, at nogle aktiviteter og dele af læreprocessen bedst finder sted i OLC. Der er f.eks. her, at tømrereleverne arbejder med tegningsforståelse. Til gengæld er der nogle praktiske færdigheder, som indøves og trænes i multiværkstedet.

Når nogle elever går i gang med et nyt projekt, starter Kaj som regel med at samle dem i et teorilokale for at give dem en introduktion til det, de skal arbejde med. Når de er kommet i gang, veksler de mellem OLC og multiværkstedet gennem projektføreløbet. I OLC er der adgang til forskellige læringspakker i elektronisk form, men også til bøger, tidsskrifter og selvfølgelig Internettet. Kaj hjælper eleverne med at sammensætte en "pakke" med materiale, som passer til netop det aktuelle projekt, til elevernes forudsætninger etc. Den praktiske del af projektet foregår i multiværkstedet, men når eleverne har brug for at gå i dybden med nogle teoretiske facetter, sætter de sig i OLC og arbejder. De enkelte elever og elevgrupper bevæger sig mellem OLC og multiværkstedet afhængigt af, hvad de er i gang med. Undervejs kan lærerne tilbyde workshops om forskellige emner, som de - eller eleverne - oplever, at nogle har problemer med. I slutningen af projektperioden arbejder eleverne som regel mest i OLC med at forberede præsentationen af deres projekt.

Som vartegn for temaugen blev der lavet et italiensk møbel - en informationsreol

Erfaringerne peger på, at der lurer en fare for, at OLC bliver en isoleret ø i skolen. Hvor det, der foregår, har karakter af supplement og støtte, bliver det ofte en støtte og et supplement, som ikke følges op eller knyttes til den øvrige undervisning. Der er tydeligvis brug for, at der skabes nogle "kanaler" for kontakt mellem de forskellige læringsrum, og for at lærerne

Et flertal havde valgt Italien som emne, så Cafe Roma blev hurtigt etableret med lette skillevægge, 1,50 meter høje, så den åbne struktur blev bevaret

kan følge med i elevernes arbejde og progression - inklusive det, som foregår i OLC, og måske med helt andre lærere. Dette kan f.eks. ske i form af en logbog eller portfolio, hvor elevens arbejde både i OLC, men også i de andre læringsrum, fastholdes, eller man kan lave nogle procedurer for registrering af arbejdet i det Åbne Læringscenter.

Den store udfordring består således i udviklingen af et fleksibelt læringsmiljø, hvor reformens muligheder kan udfoldes, og hvor der er forbindelse mellem de forskellige læringsrum. Forbindelsen kan have et rent fysisk aspekt, nemlig at de forskellige "rum" arkitektonisk åbnes mod hinanden, så elever og lærere indbydes til at veksle mellem dem⁷, men det handler ikke mindst om, hvordan de forskellige rum kan bruges i samspil med hinanden.

7) Se en beskrivelse af et eksempel på et sådant miljø fra Kolding TS i hæftet *Fleksibel Læring*. Erhvervsskolernes Forlag, 1999

Rundt om i OLC var der arbejdsstationer. I emneugen blev de brugt som onlinekontakt til Italien

Modsat handelsskolen, hvor klasseværelset traditionelt har været enerådende som læringsrum, og hvor praksisrummet først i de senere år for alvor er dukket op i form af SIMU, kan man på teknisk skole i højere grad tale om, at læringen traditionelt foregår i to læringsrum: (multi)værkstedet og teorilokalet.

Praksisaspektet står som nævnt stærkt i erhvervsuddannelsesreform 2000. Praksisprojekter, hvor eleverne kan arbejde med faget i alle dets facetter, får "sorte fingre" og finder ud af, hvad det handler om, kan danne udgangspunkt for deres læreproces. Gennem praksisprojekterne får eleverne en ramme, hvor de kan gøre læringsprojektet til deres, og de finder ud af, hvad de har behov for at gå i dybden med i Open Learning Centeret eller i undervisningsrummet⁸.

Som i eksemplet ovenfor er der givetvis nogle aktiviteter, som bedst egner sig til et bestemt læringsrum, men adgangen til flere forskellige læringsrum giver også eleverne mulighed for at lære på forskellige måder, i forskelligt tempo etc.

I forhold til det traditionelle undervisningsrum tilbyder OLC nogle muligheder for differentiering af bl.a. indhold, tid og graden af lærerstøtte og for, at eleverne kan øve sig i at søge informationer og i at styre deres egen læreproces. I det Åbne Læringscenter er "spillereglerne" anderledes end i klasseværelset.

8) Se artikel af C. Junggreen Have og N. H. Helms i Teknisk Skole nr. 5/99 side 16-17

I forhold til multiværkstedet kan OLC være et sted, hvor eleverne bevæger sig hen, når de i forbindelse med det praktiske arbejde finder ud af, at de har brug for at fordybe sig i nogle mere teoretiske aspekter. I OLC kan der f.eks. også være mulighed for detaljeret at studere videooptagelse af praktisk-faglige færdigheder - og måske sammenligne med optagelser, hvor man selv forsøger sig. Der kan også være adgang til at arbejde med simulationer af praktiske processer. Gennem et konkret undervisningsforløb kan en gruppe elever således bevæge sig mellem de forskellige læringsrum, men med det overordnede projekt/forløb som den samlende faktor.

Til overvejelse:

- Hvilke aktiviteter og funktioner skal vores OLC omfatte?
- Hvordan skal OLC spille sammen med de andre læringsrum?
- Hvordan kan vi indrette OLC i overensstemmelse med disse overvejelser?

I "sprogbaren" var der samtalemuligheder via øretelefoner og mikrofon - det gav god træning

Lærerne i Det Åbne Læringscenter

Den traditionelle lærerrolle har koncentreret sig om formidling af faglig viden/kundskaber og færdigheder i det kendte klasseværelsesmiljø eller i værkstedet via tavleundervisning, samtale, demonstration mv. Erhvervsuddannelsesreform 2000 lægger op til en ny lærerrolle, hvor der ligger andre og flere opgaver som supplement til de traditionelle. For lærere generelt er en stor del af de nye krav bundet til den betydning, kompetencen til at planlægge, tilrettelægge og medvirke i læreprocesser inden for en vifte af forskellige læringsrum, vil have i fremtiden. Der vil vel stadig være brug for lærere, som kan holde et godt fagligt oplæg, men også for meget mere end det. Nogle af udfordringerne til lærerne bliver at forholde sig til, hvordan vi som ansvarlige medspillere med det faglige overblik og den pædagogiske indsigt skal indgå i læreprocesser i et læringsrum som Open Learning Centeret, der lægger op til en høj grad af selvstyring, og til, hvordan de forskellige læringsrum skal hænges sammen.

For lærere, der har deres professionelle identitet knyttet til deres faglige ekspertise, kan det opleves som om, at deres lærerfaglighed ikke udnyttes, men der er snarere tale om, at det er et andet perspektiv på fagligheden, der er brug for: den, der handler om organisering af (fleksible og differentierede) læreprocesser - hvilket faktisk kræver et ganske betydeligt fagligt overblik.

Opfattelsen af, hvad lærerrollen i et Open Learning Center indebærer, afhænger naturligvis af, hvilke aktiviteter og funktioner OLC tænkes at varetage, men generelt betyder arbejdet i et Open Learning Center, der er andet end et bibliotek med strøm på, i hvert fald nye udfordringer for lærerne, som samler sig om lærerrollen og om evnen til at tænke og arbejde i forskellige læringsrum.

I OLC er det vigtigt at vejlederne er synlige - derfor blev der indført navneskilte og krus med navn

Rollen som lærer/facilitator i OLC kræver udvikling af nogle nye sider af lærerrollen - nogle sider, som vi også i stigende grad fokuserer på i den generelle udvikling af nye undervisningsmetoder. I OLC har læreren mulighed for at observere elevernes læreprocesser og give dem feedback, og der er tid (om end ikke altid nok) til samtalen med den enkelte elev. Imidlertid har lærere i al almindelighed meget få erfaringer med og ikke megen viden om **iagttagelse** af læreprocesser, og det er svært for mange at omstille sig til rollen som samtalepartner, vejleder, konsulent etc.

Lærerne kan være tilbøjelige til at overføre lærerrollen og undervisningsformerne fra klasseværelset til OLC - måske er det derfor, at ideen om workshops opleves så uproblematisk og hurtigt vinder bred tilslutning. Der kan også ske det, at en lærer, som er tilknyttet OLC, bruger stedet til at lave aftaler med elever fra sit hold om at mødes i OLC og på den måde flytter klasseværelset derhen i form af "ekstratimer". Alt ændres således ikke, blot fordi der sker ændringer i de fysiske rammer.

Usikkerheden i lærerrollen drejer sig i høj grad om balance. Balancen mellem

- at være opsøgende og at være afventende
- at hjælpe i gang og at overtage opgaven
- at dominere og at støtte
- at acceptere og at udfordre.

Det er - som det jo så ofte er tilfældet - umuligt at fastlægge en gang for alle, hvor balancepunktet ligger, men den stadige diskussion af og forholden sig til spørgsmålet er nødvendig.

I den daglige undervisning sker det ofte, at Flemmings elever arbejder i OLC for at søge informationer og løse større eller mindre opgaver. Men han må jo efterhånden erkende, at de ikke alle kan håndtere den frihed, som ligger i at arbejde så selvstændigt. Han har et princip om, at eleverne skal prøve sig frem de første 20-25 minutter, og så dukker han op og giver en hjælpende hånd.

I den ene klasse, han har, går det vældig fint. Det er unge og ansvarlige mennesker, som er interesserede i deres uddannelse. I den anden klasse er det noget vanskeligere. Ofte finder han en kortspillende drengegruppe, når han kommer, og en hel del af eleverne bruger faktisk det meste af tiden ved computeren til at chatte.

(en let omarbejdet udgave af en case fra hæftet *Lærende Miljøer*, Del-Syd 1999)

Samtidig kan det føles belastende at blive konfronteret med spørgsmål, som ligger uden for ens faglige felt, og hvor man som lærer må erkende og stå ved, at der er en hel del ting, man ikke ved. Specielt på det edb-tekniske område oplever lærerne ofte, at deres viden er betydelig mindre end mange af elevernes, hvorfor de henviser disse til hinanden. At stå ved sin uvidenhed kan dog på den anden side fjerne et åg fra en lærers skuldre.

Endnu mere belastende kan det opleves ikke at have svar på rede hånd inden for sit eget fagområde, og den situation vil man som lærer i et Open Learning Center sandsynligvis have i nogle gange, fordi der ikke her på forhånd er mulighed for at

forberede og forudse hvilke faglige spørgsmål, som vil dukke op. Også denne usikkerhed må lærerne kunne forholde sig til.

Ugens arbejde planlægges med læreren

I et OLC møder lærerne ofte eleverne på tomandshånd eller i mindre grupper, hvilket for de fleste er afgørende forskelligt fra hverdagen i klasseværelset. Nærheden bliver uundgåelig og intens, og for nogle lærere synes det svært at leve med og håndtere denne nærhed. Det er den samme intimitet, som kontaktlæreren skal håndtere, og som kræver en involvering i den enkelte elev og måske fører til, at man som lærer bliver indviet i nogle af elevernes personlige problemer. Man kan her tale om en balance mellem at involvere sig personligt og professionelt⁹.

9) "Kontaktlærerens arbejde - lærerrolle og helhed", Ole Dibbern Andersen, Undervisningsministeriet, 1999

(En gruppe læreres bud på en OLC-lærer-profil)

Menneskelige kompetencer og egenskaber

- OLC-læreren skal tro på “visionen” om OLC, på at eleverne kan og bør (udvikle sig til at) være selvstyrende i forhold til deres egen læreproces
- OLC-læreren skal være en person med omstillingsevne, som kan holde hovedet koldt og bevare overblikket selv i stressede situationer. Hun skal være en “blæksprutte”, som kan være dybt engageret i problemløsning det ene øjeblik og det næste øjeblik ordne papirstop i printeren, kan skifte mellem roller, fag, emner, temaer, arbejdsformer og niveauer i løbet af kort tid og lave flere ting på én gang
- OLC-læreren skal have tålmodighed
- OLC-læreren skal kunne opmuntre og inspirere eleverne til at komme i gang med en arbejdsproces og til at komme videre i den
- OLC-læreren skal kunne skabe kontakt og have indlevelsessevne i forhold til eleven og elevens faglige niveau. Hun skal være udadvendt, have situationsfornemmelse og kunne lytte
- OLC-læreren skal have ægte interesse for og engagement i eleverne og deres læreproces
- OLC-læreren skal turde stille krav, tage konflikter, være modspiller
- OLC-læreren skal (er)kende sine egne grænser
- OLC-læreren skal turde være til stede som et helt menneske
- OLC-læreren skal kunne skabe et trygt psykisk læremiljø
- OLC-læreren skal kunne samarbejde.

Faglige-metodiske-pædagogiske kompetencer og kvalifikationer

- OLC-læreren skal være ajour med nye materialer, kurser og faciliteter i OLC
- OLC-læreren skal kunne afdække elevernes forudsætninger og behov for hjælp
- OLC-læreren skal kunne støtte både svage og stærke elever
- OLC-læreren skal kunne vurdere, hvornår hun skal "blende sig", og hvornår eleverne har behov for uforstyrrelighed
- OLC-læreren skal kunne forholde sig til rollekonflikter og magte forskellige lærerroller
- OLC-læreren skal kunne organisere et læringsmiljø, der giver plads til udfoldelse af forskellige læringsstile og forskellige arbejdsformer
- OLC-læreren skal have didaktisk kompetence til at skabe og vurdere materialer og undervisningsforløb
- OLC-læreren skal have IT-kompetence (minimum pc-kørekort)
- OLC-læreren skal have viden om læreprocesser, metoder m.m.
- OLC-læreren skal have viden om informationssøgning
- OLC-læreren skal kunne formidle kendskab til OLC til kolleger og elever.

Til overvejelse

- Hvordan ser du/I på lærerrollen i OLC sammenlignet med den lærerrolle, du/I har i den daglige undervisning nu?
- Er der elementer i OLC-lærerrollen, som du/I synes er særligt svære at håndtere?
- Hvordan kan I støtte hinanden i at udvikle de sider?

Bibliotekaren i Det Åbne Læringscenter

Ved indgangen gav den store opslags-tavle et godt overblik over dagens/ugens workshops

Bibliotekaren er en central person i Open Learning Centeret. Det hænger dels sammen med, at bibliotekaren er skolens ekspert i informationsøgning, som er en central aktivitet i OLC, og dels med at bibliotekaren som regel er den faste person, som eleverne møder hver gang, de arbejder dér.

Bibliotekaren som vejleder

Eleverne er ofte ikke i stand til at definere deres informationsbehov præcist, og selv når de kan definere det præcist, er det ikke en selvfølge, at det nævnte behov kan bruges som søgeord i informationssystemerne. "Skotland" skal måske oversættes til "Storbritannien", "at arbejde med mus" til "musekader" eller "arbejds miljø" osv. Bibliotekarens rolle er - ved spørgeteknik - at få eleverne til at definere deres informationsøgningsbehov, sådan at de kan kommunikere med systemerne.

Bibliotekarens opgave bliver så vidt muligt at få elevens vidensstruktur til at korrespondere med dataenes struktur (her er det underordnet, om der er tale om et bogligt eller elektronisk medie). Derfor bliver bibliotekarens job ofte oversætterens, hvor et "mudret" informationsbehov skal omsættes til systemernes sprog. Det gøres ved både at bruge elevens naturlige sprog, og ved at opøve eleverne i at aflæse den feedback, de får fra de strukturerede systemer (f.eks. at søge videre på kontrollerede emneord i en bibliografisk post).

Da bibliotekaren har alle disse systemer som sit daglige arbejdsområde, ja endda ofte selv har opbygget i hvert fald dele af systemet, har bibliotekaren den naturlige faglige baggrund og viden for dette oversættelsesarbejde og kender de faldgruber, som man typisk falder i. Samtidig er denne tætte kontakt til eleverne værdifuld og en nødvendighed for at kunne opbygge og tilrettelægge systemerne sådan, at de passer til brugerne. Bibliotekarens force ligger ikke nødvendigvis i kendskab til de

fagområder, eleverne søger information om (faktisk er elevernes viden ofte større), men forcen ligger i kendskab til systemer, materialer, systematikker og indekseringsprog. Bibliotekarens rolle som generalist er meget anvendelig i et miljø, hvor eleverne selv har ansvaret for deres læreproces.

Bibliotekarens opgaver i Det Åbne Læringscenter

Det daglige arbejde på et uddannelsesbibliotek indeholder dog meget andet end den bibliotekariske kerneydelse, som den individuelle vejledning er. Bibliotekararbejdet kan opdeles i nogle områder, som både skolens/OLC's ledelse og bibliotekaren må forholde sig til.

Det første er en opdeling af arbejdsopgaverne i kerneydelser, perifere ydelser og afledte ydelser.

- **Kerneydelser:** at give adgang og vejledning til information, at være den intelligente indgang til information, bogvalg og selektion, databaseopbygning, administration af hjemmesider.
- **Perifere ydelser:** bogbestilling, klargøring, ud- og indlån, hjemkaldelser, bogopsætning, bogdepot-administration.
- **Afledte ydelser:** receptionsfunktioner, elevtelefon, kopimaskiner, printere, hjælp til tekstbehandling, skanning m.m., udlån af lim, saks og hullemaskine.

Alle faggrupper har måske et ønske om kun at levere **kerne-ydelser**, og i hvert fald kan det opleves meget frustrerende, hvis store dele af hverdagen faktisk kan henføres til perifere eller afledte ydelser, som ligeså vel kan varetages af andre personalegrupper. Det er adskillige bibliotekarers erfaring, at jo mere selvstændigt eleverne arbejder, jo større bliver behovet for **afledte ydelser**. Det er dog ganske naturligt, at mange forskellige artede opgaver vil blive forsøgt placeret i OLC, da det ud over skolens reception ofte er det eneste sted, hvor man kan regne

med en fast bemanning i de fleste af skolens åbningstimer, men det betyder også, at man skal gennemtænke hvilken personalesammensætning, der er mest hensigtsmæssig.

Det andet er en hovedopdeling på indholdet af bibliotekarens arbejdsopgaver:

- Bibliotekstekniske opgaver (bogvalg, indkøb, katalogisering, klargøring, avis- og tidsskriftstyring)
- Ledelse og administration (udvikling og møder)
- Individuel vejledning af elever og lærere
- Biblioteksorientering, undervisning i informationssøgning.

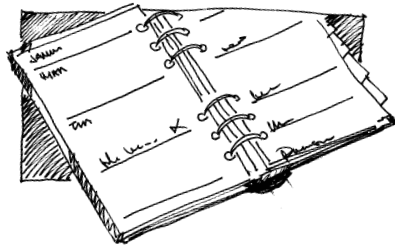
Et konkret bud på **tidsfordeling** vil være:

- 25% af tiden til det bibliotekstekniske
- 25% af tiden til ledelse, administration, udvikling, møder
- 45% af tiden til individuel vejledning af elever og lærere
- 5% af tiden til biblioteksorientering, undervisning i informationssøgning.

Det er vigtigt i planlægningen af OLC-arbejdet at tage hensyn til, at bibliotekarens arbejde både består af vejlednings- og undervisningsopgaver og af ledelses- og bibliotekstekniske opgaver. I praksis betyder det, at man ikke kan forvente, at bibliotekaren er til rådighed i OLC i hele arbejdstiden, og hvis arbejdstid = åbningstid må man formodes at have en stressest medarbejder!

Bibliotekarens overordnede mål for arbejdet er at støtte elevernes læreprocesser og supplere det arbejde, der foregår på skolen. Og det kan godt støde sammen med den opdragelse til "service-mindedhed" og tilfredsstillelse af "kundernes" umiddelbare behov, som finder sted i det almindelige biblioteksmiljø. Samtidig med, at eleverne selvfølgelig skal have tilfredsstillet deres behov for informationer i forbindelse med undervisningen, skal de trænes i informationssøgning. Bibliotekaren må hele tiden forsøge at lave en cocktail, hvor de to elementer

“behovstilfredsstillelse” og “informationssøgningsundervisning” indgår i forskellige doser. I de daglige vejledningssituationer forsøges lidt teori og søgeteknik inddraget, så eleven bliver bedre til at søge en anden gang.

I bibliotekarens logbog kunne man bestille tid til kildegennemgang

Bibliotekaren skal have sig disse to mål - afhjælpning af informationsbehov og undervisning i informationssøgning - klart for øje, og det kan være nemt alene at forfalde til behovstilfredsstillelse, når kødannelse og spørgsmål fra øst og vest presser sig på. Eleverne er som oftest ikke spor motiverede for først at skulle til at lære om søgeteknikker, når de bare vil have deres informationsbehov dækket og helst så hurtigt som muligt!

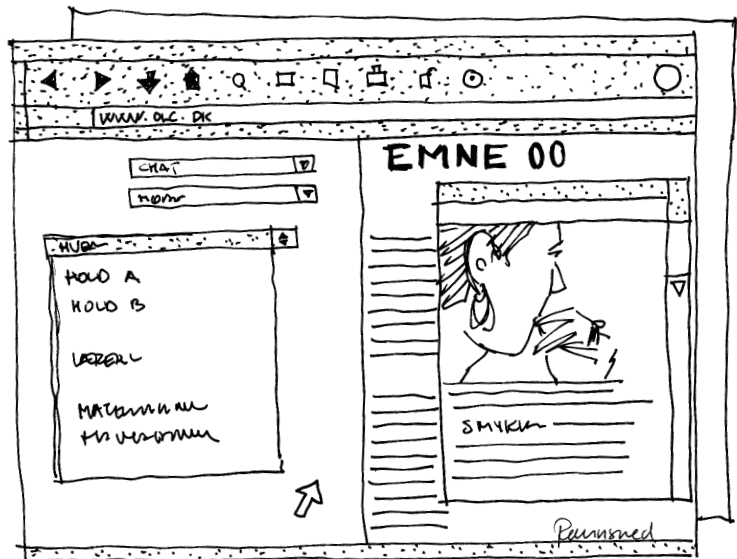
Det kræver samarbejde og samtaler mellem lærere og bibliotekar at skabe en forståelse for, hvad der sker, når en informationssøgningsproces sættes i gang. Bibliotekaren kan f.eks. gøre læreren opmærksom på forskellen i at sige:

- “Gå i OLC og find noget om mobning på arbejdspladsen”.
- “Gå i OLC og find noget om mobning på arbejdspladsen. Prøv at kigge i pjecerne og, som står i de blå tidsskriftkassetter. Kig også i OLC’s emnesamling om arbejdsmiljø. Der tror jeg, I kan finde det, I skal bruge”.

(Uddrag af beskrivelse af et samarbejde mellem en lærer og en bibliotekar)

Til overvejelse

- Hvordan er bibliotekarens opgaver og rolle på skolen nu, og hvilke ændringer betyder OLC i den forbindelse?
- Hvordan skal arbejdsdelingen mellem lærere/kontaktlærer og bibliotekaren være?

Efterhånden var skolens hjemmeside også en vigtig del af OLC - her kunne chatters - og på ugeskemaet kunne man se, hvem der var vejledere i OLC

Medarbejderne i Det Åbne Læringscenter

Centralt i diskussionen om bemanningen af et Open Learning Center bliver ofte hele spørgsmålet om, hvilke faggrupper, der skal bestride lærerrollen. Ét synspunkt kan som nævnt gå på, at lærernes baggrund som netop lærere gør dem mindre egnede til at indgå i sammenhænge som OLC, fordi gamle vaner og mønstre - trods alle gode viljer - sætter sig igennem og gør det vanskeligt at indgå i undervisningsformer, som uddelegerer ansvar og kontrol til eleverne. Det er næppe helt forkert, og vores evalueringer viser da også, at nogle elever afholder sig fra at søge hjælp hos en lærer, fordi han eller hun ikke er til at slippe af med igen, men hellere spørger en kammerat eller måske bibliotekaren. Også lærerne selv erkender, at det er vanskeligt at "holde hænderne i lommen". Hertil kommer, at mange af de problemer, eleverne i OLC søger assistance til, er af rent computerteknisk art, og på det område er de færreste lærere eksperter - endnu da.

Det ser altså ud til, at der kan være en idé i at inddrage andre faggrupper i arbejdet i OLC. Det drejer sig i første række om bibliotekaren, men kan også være nogle ældre elever, der kan yde service med råd og dåd udi det tekniske. Her er måske netop kernen i problemstillingen: facilitering af læreprocesser er ikke nogen serviceydelse, men en opgave, som kræver betydelig indsigt i netop det, en lærer må formodes at have forstand på, nemlig læreprocessen og selvfølgelig faget. Et Åbent læringscenter skal både tilbyde hjælp til informationssøgning, adgang til informationsteknologiske ressourcer og ikke mindst pædagogisk og faglig støtte i organiseringen af de enkelte elevers læreprocesser. Lærerne har derfor en fremtrædende plads, men det er centralt, at de forskellige faggrupper (lærere, bibliotekarer og andre) lærer at spille sammen.

Samtidig sker der dog det, at de forskellige faggruppers roller kommer til at ligne hinanden, og det bliver svært at oprethol-

de et entydigt skel mellem, hvad der er bibliotekarens gebét, og hvad der er lærerens. Eleverne skelner nemlig ofte ikke mellem, hvem det er de henvender sig til. Selvom de to grupper i kraft af deres uddannelse har forskellige kompetencer at tilføre Open Learning Centeret, er fællesmængden i de arbejdsopgaver, de møder her, større end den traditionelt er. Lærerne har brug for at vide mere om informationssøgning, og bibliotekarerne må vide mere om læring og facilitering af læreprocesser.

Til overvejelse

- Hvilke faggrupper skal bemande Open Learning Centeret?
- Hvordan kan man sikre samarbejdet mellem lærere og bibliotekaren (og andre faggrupper) i OLC?

Eleverne i Det Åbne Læringscenter

Det læringsmiljø, som skitseres i erhvervsuddannelsesreform 2000, stiller eleverne over for nogle nye opgaver. De skal i langt højere grad end tidligere definere deres egne behov, træffe valg, overskue konsekvenser, tage ansvar, evaluere.

I OLC bliver nogle af disse opgaver særligt tydelige. Aktiviteterne dér stiller nemlig nogle andre krav til eleverne end de aktiviteter, som typisk finder sted i traditionel undervisning. Det er krav som at kunne sætte mål for læringen, planlægge processen, kende og bruge egne og andre ressourcer og kunne tage sig selv i nakken og få arbejdet gjort. Erik Laursen fra AUC⁹ fremhæver tre basale kvalifikationer:

- **Metakognitive kvalifikationer** - evnen til selvrefleksion ift. egne læreprocesser
- **Læringskvalifikationer** - beherskelse af forskellige læringsmetoder og -strategier
- **Planlægningskvalifikationer** - evnen til at planlægge og organisere egne læreprocesser.

Noget, som Erik Laursen ikke direkte gør så meget ud af, men som ikke desto mindre er af stor betydning for elevernes arbejde i Open Learning Centeret, er, at de forstår at gøre brug af lærerressourcerne. Dvs. at det er vigtigt at kunne overskue og gerne formulere sit vejledningsbehov, være opsøgende/aktiv i forhold til vejledning og være selektiv - altså i stand til at vur-

9) *Læreprocesser i 90'erne - ansvar for egen læring?*, SEL, 1995, side 8

dere hos hvem, det vil være mest hensigtsmæssigt at søge vejledning.

Der er næppe nogen tvivl om, at der er nogle krav, som ikke alle elever umiddelbart er rustet til at møde. Samtidig ligner det nogle kvalifikationer, som bliver nøglekvalifikationer på fremtidens arbejdsmarked, hvor livslang læring er en nødvendighed.

Ved første øjekast kan det se ud som om, at det er de stærke elever, der forstår at udnytte tilbudet og ressourcerne, og man bør ikke være blind for, at Open Learning Centeret trods alle gode hensigter vil kunne medvirke til at øge niveauforskellene. Derfor må det indtænkes i en sammenhæng, hvor man også på skolen arbejder bevidst med at støtte eleverne i at udvikle den evne til selvstyring, som er nødvendig for at begå sig i et sådant miljø - og forresten da også for at kunne forholde sig aktivt til de mange valg, som reformen stiller dem overfor. I forhold til de fysiske forandringer, som følger af etableringen af et Open Learning Center, er dette en betydelig mere kompliceret opgave, og det er ikke et arbejde, som kan knyttes til et eller flere enkeltfag, men noget der må berøre alle. Det er dog en helt nødvendig opgave, hvis også de svage elever skal kunne udnytte ressourcerne, men kan de først det i en eller anden grad, byder OLC netop på mange muligheder, som også disse elever kan profitere af.

Virkeligheden er nemlig ikke så enkel, at OLC "bare" er en ekstra ressource til de i forvejen ressourcestærke. Det er måske blot det, der falder først i øjnene. Erfaringer viser, at i det øjeblik, OLC-miljøet bliver et reelt alternativ til teorilokalet, vil også mange fagligt svage elever vælge at arbejde dér frem for i en traditionel holdorganiseret undervisning. I OLC kan de svage elever finde et fristed fra det pres, der kan ligge i klasse-miljøet. Der er plads til at arbejde den tid, der er nødvendig, og til at stille de spørgsmål, som de måske tøver med at komme frem med i klasseundervisningen af angst for at virke dumme eller for at sinke arbejdet for resten af klassen.

En god ting ved OLC var "siesta" stederne, her kan slappes af, tænkes og overvejes

Man kan få en fornemmelse af, at der hersker en udbredt tro på, at de ovenfor nævnte selvstyringskvalifikationer bør være til stede hos eleverne i **fuldt omfang i forvejen**, for at det er relevant at inddrage Open Learning Centeret. Grundlæggende drejer det sig måske snarere om - i en gradvis proces - at fremme nogle kvalifikationer til at indgå i selvstyrede læreprocesser, som bedst og måske kun udvikles, samtidig med at de bruges.

Med andre ord bliver man dygtigere til at arbejde i et Åbent Læringscenter ved netop at arbejde i et Åbent Læringscenter, og deri ligger det paradoks, at udviklingen af kvalifikationerne til en vis grad forudsætter, at eleverne har dem i forvejen. Det er et paradoks, vi nok må leve med.

I de senere år har mange forsøgs- og udviklingsprojekter kredset om AFEL, PEEL, "At lære at lære" og det personlige kompetenceområde, og der er på erhvervsskolerne en del erfaringer med konkrete forsøg på at udvikle kvalifikationer som dem,

I OLC kan man mødes med sin studiegruppe

der er skitseret ovenfor. Her kan man hente inspiration. Det særligt vanskelige består i, at arbejdet ikke kan isoleres til Open Learning Centeret, men må gennemsyre al undervisningsaktivitet på skolen.

Det kan være en hjælp til afklaring at foretage en brainstorm i lærergruppen på, hvad der karakteriserer en selvstyrende elev. Resultatet kan måske komme til at ligne dette:

(Eksempel på resultat af en lærergruppes brainstorm)

For at kunne styre sin egen læreproces må eleven

- kunne sætte realistiske mål
- kunne prioritere
- kunne disponere sin tid
- kunne holde den røde tråd
- kunne identificere behov for hjælp
- kunne opsøge hjælp
- kunne søge og selekttere information
- kunne systematisere og analysere
- kunne samarbejde
- kunne arbejde selvstændigt
- kunne vurdere, hvornår et arbejde er færdigt
- kunne evaluere sin læreproces
- kende sine styrker og svagheder
- være bevidst om sin egen læringsstil
- erkende eget ambitionsniveau
- kunne fordybe og koncentrere sig
- have selvdisciplin
- være nysgerrig
- have selvtillid
- have mod på udfordringer
- kunne klare frustration.

Budene skal naturligvis systematiseres, og som lærere (og elever) må man overveje:

1. Hvordan hænger "pindene" sammen? Er der noget, man skal kunne, før man kan lære noget andet?

Næste skridt er prioriteringen:

2. Hvilke "pinde" kan og vil vi arbejde med?
3. Hvor starter vi?

I år var det multimedieholdet, der skulle illustrere mulighederne i OLC

Dernæst kommer de sværeste, men også vigtigste spørgsmål:

4. **Hvordan kan vi konkret støtte eleverne i at udvikle sig til at blive selvstyrende i højere grad?**
5. **Hvordan måler vi denne udvikling?**

Det er en væsentlig pointe, at Open Learning Centeret også for eleverne kan være en udfordring af deres forståelse af, hvad "rigtig" læring er, og hvor den finder sted. Trods pædagogiske reformer i folkeskolen har de fleste elever jo mange års erfaring med klasseundervisning med i bagagen. Dog skal vi på erhvervsskolerne ikke være blinde for, at udviklingen i netop folkeskolen på mange måder stemmer nøje overens med de tanker, der ligger i erhvervsuddannelsesreform 2000, og det vil ikke kunne undgå at have en betydning for, hvilke erfaringer eleverne fremover møder op med på teknisk skole og i handelsskolen.

Til overvejelse

- Hvordan arbejder vi i øjeblikket på skolen med at ruste eleverne til at indgå i selvstyrede læreprocesser?
- Hvordan kan vi støtte eleverne yderligere i at udvikle de nødvendige kompetencer til at arbejde i og profitere af et OLC-miljø?
- Kan vi have glæde af et samarbejde med folkeskolen på dette område?

Et spørgsmål om skoleudvikling

Open Learning Centeret åbner for en generel diskussion af, hvornår og hvordan man lærer, og det bliver en diskussion, som ikke særligt længe kan holdes inden for rammerne af et OLC, men må brede sig til skolen som helhed.

Der har den sandsynligvis været i gang længe, for implementeringen af reformen bliver nødvendigvis et projekt, som inddrager hele skolen, dens kultur og organisation. Det samme gør etableringen af et Åbent Læringscenter hurtigt. Arbejdet med at støtte elevernes kvalifikationer til at indgå i selvstyrede læreprocesser og træffe valg i relation til deres egen læring kan ikke overdrages til enkelte lærere, men funderes bedst i et tæt lærer-team-samarbejde. Diskussionen af læringsbegrebet må føre til overvejelser over det rimelige i at skemalægge al elevernes tid til klasse- eller holdbaseret undervisning. Måske burde man i stedet bruge mere energi på at udvikle og eksperimentere med nye organisationsformer i form af f.eks. mere eller mindre selvstyrende studiegrupper, som kan danne basis for et fællesskab - også i en skole, der er præget af fleksibilitet og valgmuligheder. Den "effektivitetskultur", som stadig præger de fleste skoler og deres skemalægning, hvor der endelig ikke må være mellemtimer, fordi eleverne ikke antages at kunne bruge dem til at lære noget fornuftigt i, må tages op til revision.

Jo mere Open Learning Centeret breder sig på skolen, eller jo mere det udvikles i retning af den åbne model eller totalmodellen, jo mere tydeligt bliver behovet for en række nye "stilledadser" at bygge organiseringen af læreprocesserne op omkring - til erstatning for begreber som klasse, skema, lektioner, lektier, fag. Det er her, den rigtig store udfordring i forbindelse med erhvervsuddannelsesreformen ligger. Opgaven drejer sig om udvikling af en ny og bredere lærerrolle og elevrolle, om nye organisations- og arbejdsformer, om modeller for, hvordan man skaber sammenhæng i uddannelsesforløbet i et fleksibelt

læringsmiljø etc. Det er en stor opgave, som kræver tid og mod til eksperimenter. I Open Learning Centeret kan man finde et laboratorium, hvor nogle af disse nye stilladser kan formes og afprøves.

I fremtiden kan Open Learning Centrene tænkes at komme til at fungere som skolernes kommunikationscentre - både som kilde til informationer om verden omkring skolen, som elever og lærere skal bruge i undervisningen, men måske også med informationer om skolens liv og den viden, der skabes her, til oplysning og brug for omgivelserne. Open Learning Centeret kan dermed blive det sted, som giver mulighed for forsøg med kobling til erhvervslivet, hvor eleverne i et eller andet omfang kan løse "rigtige" opgaver for "rigtige" virksomheder som supplement til arbejdet på værkstederne og i SIMU.

Alle disse forhold er eksempler på, at introduktionen af Open Learning meget vel kan komme til at handle om betydeligt mere end oprettelse af nogle pc-arbejdspladser på skolens bibliotek, selvom det var det, det lignede for en del af de involverede lærere i starten. I stedet kan etableringen af et Open Learning Center være model for en helt ny måde at "holde skole" på, og arbejdet i OLC kan give lærere og elever nogle værdifulde erfaringer, når erhvervsuddannelsesreform 2000 skal implementeres.

Som et alternativ til de kendte læringsrum har OLC en naturlig plads i et fleksibelt læringsmiljø, hvor reformen kan realiseres. Faktisk er det måske netop i OLC, at visionerne om valgmuligheder, selvstyrede læreprocesser etc. koncentrerer.

Forslag til fortsat læsning

Andersen, Ole Dibbern:

Kontaktlærerens arbejde - lærerroller og helhed, Undervisningsministeriet, 1999

Hæftet handler om kontaktlæreren, som en nøgleperson i de nye erhvervsuddannelser. Hver enkelt elev skal være tilknyttet en kontaktlærer. I hæftet formidles ideer og forslag til, hvordan dette arbejde kan udvikles og kvalificeres.

Hansen, Ambrosia m.fl.:

Lærende miljøer, DEL-Syd, 1999

I hæftet redegøres der for forskellige dimensioner i det lærende miljø, og der præsenteres en række scenarier og cases om, hvordan skolemiljøet på erhvervsskolerne udvikles til lærende miljøer.

Have, Charlotte Junggreen:

Fleksibel Læring, Erhvervsskolerne Forlag, 1999

Hæftet indeholder overvejelser over læring og læringsstil som baggrund for at tænke i fleksible læringsmiljøer. I hæftet fokuseres yderligere på, hvad fleksible læringsmiljøer betyder for organiseringen af skolens dagligdag og for lærere og elever.

Reformrelevante temahæfter fra Uddannelsesstyrelsen

1999

- Scenarier for erhvervsuddannelsesreform 2000 - inspiration til pædagogisk diskussion (UVM 7-285)
- Tag hånd om skolekulturen - en vej til skoleudvikling på erhvervsskoler (UVM 7-287)
- Fakta om erhvervsuddannelsesreform 2000 (UVM 0065)
- Udviklingsprogrammet for fremtidens ungdomsuddannelser (UVM 6-261)
- New Structure of the Danish Vocational Education and Training System (UVM 0068)
- Kontaktlærerens arbejde - lærerroller og helhed (UVM 7-297)
- Samtale og samarbejde - en kulturel udfordring (UVM 7-296)
- Læring i samspil - giver mening (UVM 7-298)

2000

- Uddannelsesbibliotek - informations- og læringscenter (UVM 7-303)
- Selvevaluering - undervisning, læring og kvalitet i dialog (UVM 7-304)
- Projektarbejde i en nysgerrighedskultur (UVM 7-305)
- Elevernes oplevelser af erhvervsuddannelsesreform 2000 - forsøg med grundforløb efterår 1999 (UVM 7-307)
- Forsøg med erhvervsuddannelsesreform 2000 - opsamling af de første erfaringer (UVM 7-308)
- Det Åbne Læringscenter (UVM 7-310)

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie

I denne serie udsender Uddannelsesstyrelsen publikationer om generelle eller mere specifikke aktuelle emner. Formålet er at skabe debat og inspirere til udvikling i uddannelserne.

I serien er følgende udkommet eller under udgivelse:

1999

- Nr. 1: Grønne initiativer i de almengymnasiale uddannelser (UVM 6-256)
(Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 2: Strategier for erhvervsskolernes PIU-arbejde (UVM 7-278) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 3: Læring i praktikken - i social- og sundhedshjælperuddannelsen (UVM 7-280)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 4: Ikt og vejledning på erhvervsskolerne (UVM 7-276) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 5: Rundt om læring (VHS video, tre små film, i alt 58 min.) (UVM 9-025)
(Voksenuddannelser)
- Nr. 6: Rundt om læring. Teksthæfte (UVM 9-026) (Voksenuddannelser)
- Nr. 7: På sporet af praksis. Antologi (UVM 9-027) (Voksenuddannelser)
- Nr. 8: Ikt i kemiundervisningen - på gymnasiet og hf (UVM 6-235) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 9: Ind på teknisk skole - information og vejledning (UVM 7-282)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 10: Frafald flytter: - hvorfor faldt de fra i praktiktiden i Århus? (UVM 7-284)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 11: IT i undervisningen på hhx og htx (UVM 6-257) (Erhvervsgymnasiale uddannelser)
- Nr. 12: Naturarbejde i praksis: - en analyse af kvalifikationsbehov i dag og i fremtiden
(UVM 7-288) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 13: Hvad tænder? Et debatskrift om voksenuddannelse (UVM 9-028) (Voksenuddannelser)
- Nr. 14: Scenarier for erhvervsuddannelsesreform 2000 - inspiration til pædagogisk diskussion
(UVM 7-285) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 15: Nye tilrettelæggelsesformer på VUC (UVM 9-038) (Voksenuddannelser)
- Nr. 16: Q-90 projektet - baggrund, proces og status på erhvervsskolernes kvalitetsprojekt
(UVM 7-286) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 17: Tag hånd om skolekulturen - en vej til skoleudvikling på erhvervsskoler (UVM 7-287)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 18: Debatoplæg om specialundervisning for voksne (UVM) (Voksenspecialundervisning)
- Nr. 19: Casen i psykologiundervisningen - i de almene voksenuddannelser (UVM 9-047)
(Voksenuddannelser)
- Nr. 20: Fakta om erhvervsuddannelsesreform 2000 (UVM 0065) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 21: Efteruddannelse for gymnasie- og hf-lærere. Supplement efterår 1999 (UVM)
(Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 22: Evaluering af pgu - pædagogisk grunduddannelse (UVM 7-289)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 23: Udviklingsprogrammet for fremtidens ungdomsuddannelser (UVM 6-261)
(Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 24: Projektorganiseret undervisning i fysik i gymnasiet og hf (UVM 6-259)
(Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 25: På godt og ondt. Et portræt af elever og deres forhold til mestre og erhvervsskoler
(UVM 7-292) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Oversigten fortsætter på næste side

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie

Fortsat fra forrige side

- Nr. 26: Evaluering af htx-uddannelsen 1999 (UVM 6-262) (Erhvervsgymnasiale uddannelser)
- Nr. 27: Banebryderprojektet (UVM 5-333) (Grundskolen)
- Nr. 28: Teori og praksis i den pædagogiske grunduddannelse - samarbejde mellem skole og praktiksteder (UVM 7-290) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 29: Praktikhåndbog til den pædagogiske grunduddannelse - et eksempel (UVM 7-291) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 30: På sporet - en antologi om undervisning i dansk som andetsprog (UVM 9-048) (Voksenuddannelser)
- Nr. 31: Erhvervsuddannelse. Hvordan lærer man i praktik? (UVM 7-293) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 32: Samarbejde mellem folkeskole og musikskole (UVM 5-345) (Grundskolen)
- Nr. 33: Heldigvis er vores folkeskole for alle. Elever med flygtninge- eller indvandrerbaggrund skriver dagbog (UVM 5-343) (Grundskolen)
- Nr. 34: Praksisnærhed og tværfaglighed på hhx (UVM 6-263) (Erhvervsgymnasiale uddannelser)
- Nr. 35: Q i undervisningsmaterialerne - lokal kvalitetsudvikling på erhvervsskolerne (UVM 7-294) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 36: Ingeniøruddannelserne. Før, nu og i fremtiden (UVM 0060) (Videregående uddannelser)
- Nr. 37: Beretning 1999 om gymnasiet og hf (UVM 0072) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 38: Hvad virker? - erfaringer om uddannelse til flere unge (UVM 7-295) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 39: Kontaktlærers arbejde - lærerroller og helhed (UVM 7-297) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 40: Dansk på arbejde - arbejde på dansk (UVM 9-050) (Voksenuddannelser)
- Nr. 41: Samtale og samarbejde - en kulturel udfordring (UVM 7-296) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 42: Læring i samspil - giver mening (UVM 7-298) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 43: Jeg læste en hel bog og nu tør jeg også skrive (UVM 7-299) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 44: Efteruddannelse for gymnasie- og hf-lærere 2000/2001 (UVM 0075) (Gymnasiale uddannelser)

2000

- Nr. 1: Udvikling af arbejdsmiljøundervisningen - social- og sundhedshjælperuddannelsen (UVM 7-300) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 2: Ideer til læring i praktikken - i social- og sundhedsassistentuddannelsen (UVM 7-301) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 3: Evaluering 1998-2000. Den Fri Ungdomsuddannelse. 2. delrapport (UVM 0080) (Øvrige ungdomsuddannelser)
- Nr. 4: Hvad venter vi på? - om it i fremmedsprogsundervisningen (UVM 7-302) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 5: Uddannelsesbibliotek - informations- og læringscenter. En evaluering af erhvervsskolernes biblioteksprojekter (UVM 7-303) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 6: Naturvidenskabelige klasser i gymnasiet (UVM 6-264) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 7: Hf-forsøg 1997-1999. Status 1999 for arbejdet i hf-evalueringsgruppen samt foreløbige konklusioner vedrørende 2-årige hf-forsøg, 1997-1999. (UVM 6-267) (Gymnasiale uddannelser)

Oversigten fortsætter på næste side

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie

Fortsat fra forrige side

- Nr. 8: De fire tværgående dimensioner på htx (UVM 6-265) (Erhvervsgymnasiale uddannelser)
- Nr. 9: Elevansvar og elevindflydelse på tværfaglige htx-projekter (UVM 6-266) (Erhvervsgymnasiale uddannelser)
- Nr. 10: Fleksibel voksenundervisning. Kortlægning af fleksible tilrettelæggelsesformer på VUC (UVM 9-xxx) (Voksenuddannelser)
- Nr. 11: Selvevaluering - undervisning, læring og kvalitet i dialog (UVM 7-304) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 12: Projektarbejde i en nysgerrighedskultur (UVM 7-305) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 13: Produktionsskolerne i Danmark - deltagere og skoleprofiler (UVM 7-306) (Øvrige ungdomsuddannelser)
- Nr. 14: Elevernes oplevelser af erhvervsuddannelsesreform 2000 - forsøg med grundforløb efterår 1999 (UVM 7-307)
- Nr. 15: Forsøg med erhvervsuddannelsesreform 2000 - opsamling af de første erfaringer (UVM 7-308) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 16: Fra Kierkegaard til Calvin Klein, Gymnasietilværelser i 90erne - en undersøgelse af 1997-studenternes danske stile (UVM 6-268) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 17: Fysik og almindannelse - rapport fra en konference på Askov Højskole (UVM 6-270) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 18: Det Åbne Læringscenter (UVM 7-310) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 19: Behovet for lærerkvalificering - blandt lærere ved folkehøjskoler, daghøjskoler, aftenskoler og voksenuddannelsescentre. 2. delrapport i forskningsprojektet "Focus på voksenlæreren" (UVM 9-xxx) (Folkeoplysning og Voksenuddannelser)

Publikationerne kan købes hos Undervisningsministeriets forlag eller hos boghandlere